

ESEURI

TĂCEREA DINTRU SUNET, SUNETUL ÎNTRU TĂCERE

George Balint

Opera muzicală – demers interpretativ

Propunem o reflecție privitor la relația *Sunet-Tăcere*, considerând termenii prin contrast și complementaritate. Contextul este Opera muzicală (Omz). Participarea la realizarea unei Omz constituie un demers *interpretativ*. Generic, interpretarea muzicală se orientează dinspre un dat motivațional primit ca *idee* către un deziderat tangibil oferit ca *orizont*. În câmpul generat de idee și proiectându-se la orizont se constituie *funcția* interpretativă. Aceasta este manifestată prin concertarea a trei funcții interpretativ-particulare proprii competențelor de: compozitor – ca interpret *proiectant*; instrumentist – ca interpret *executant*; receptor – ca interpret *rezonator*. Numim aceste funcții și ca *stadii* de interpretare muzicală: de primă instanță – interpretarea muzical-componistică prin *conceptualizare* formală; de a doua instanță – interpretarea muzical-instrumentală prin *expresivizare* sonoră (cantabilizare); interpretarea muzical-receptoare prin *semnificare* straturală (înțelegere).

Opera muzicală ca lucru

Dinspre prima către a treia instanță interpretativă Omz se produce în mod diferit și, totodată, se deschide continuu. Când spunem că Omz se *produce* ne referim la un aspect de concretitudine, în ordine lucrativă. Ca lucru, așadar, Omz ne apare în ipostaza de limită *ultimă* a fiecăreia din funcțiile conjugate: *notația* compozitorului în partitură; *cântul* instrumentistului în fapt; *înțelesul* receptorului în rezonanță.

Fiecare dintre aceste trei obiecte-limită sunt destinate manoperării în consecutivitatea funcțiilor interpretativ particulare, pornind de la stadiul zero, de natură ideatică: ideea inspirată din metafizic (ca viziune) este *conceptualizată* de compozitor; partitura (dată de compozitor) este *citită* de instrumentist; sunetul (cântat de instrumentist) este *tălmăcit* de receptor; înțelesul (tălmăcit de receptor) este *metamorfozat* sublimativ în/ca spirit. În această ordine, interpretând dinspre idee se inițiază un proces sublimativ, trecând prin Sunet către Tăcere.

Momente ale lucrării Omz ca moduri de timp

Întrucât demersul interpretativ implică durată, Omz însăși este o *lucrare în timp*. Raportat momentului delimitat de fiecare dintre cele trei stadii interpretative, distingem tot atâtea stări modale ale timpului Omz ca lucru. Astfel: partitura este un *post-factum*, ca lucru finit (concept lăsat în obiect); cântul este racordat *actualității* Omz, ca tocmai ce se lucrează expresiv (exprimă/intonează artistic); înțelesul *anticipă* Omz ca deschidere orientată la orizont. Așadar: a nota probează pe a fi conceput deja (în trecut); a cânta este sinonim cu tocmai a oferi (în prezent); a înțelege echivalează cu a anticipa privind la orizont (în viitor). În ordinea lucrativă a interpretării, Omz se *trece ca și se petrece către* sub diferite aspecte: în prima instanță Omz (inspirată ca idee) se formulează (trece) ca urmă componistică (concept formal) și se *predă/preia* (petrece) sau fișează (documentează) ca *proiect* de configurare sonoră; în a doua instanță Omz se cântă (trece) ca execuție expresivă (redare informală) și se *dă/ia* (petrece) nemijlocit, formativ, ca *model* de expresie (intonație) artistică (muzicală); în a treia instanță Omz se propune (trece anticipativ) ca posibilitate de semnificare (însușire culturală) și se *experiențiază* (fundamentează și petrece neconținut) ca *deschidere* în(spre) creație (co-participare spirituală).

Tiparul lucrativ *contur-fond*

Obiectul lucrat din fiecare stadiu interpretativ se constituie pe tiparul unei perechi de contrast *contur-fond*. În

partitură, ca suport grafic al notării componistice, conturul se distinge prin culoarea diferitelor notații – de regulă *negru* – pe un fond comun (al colii) – în general, *alb*. În cânt, ca exprimat sonor al interpretării instrumentale, conturul se profilează prin *expresivitatea* diferitelor intonații – considerate ca artistice – în raport cu un fond *inexpresiv*, imaculat prin tăcere instrumentală (factuală). În forul receptorului, ca rezonanță lăuntrică, conturul se propagă prin mai multe straturi constituind *persoana* rezonatoare – *senzații* auditive (naturale), *reacții* emoționale (sufletești), *înțelesuri* critice (intelectuale), *reflecții* axiologice (de conștiință), *revelații* metafizice (spirituale). Fondul asociat fiecărui strat este: *corpul* (fizic); *psihicul*: *individual* (*ultrapersonal*, eutic, în-descendent) – [inconștient (irațional); subconștient (prerațional) și conștient (rațional)]; *colectiv* (*infrapersonal*, cultural, din-ascendent); *spiritul* (*transpersonal*, sineic, imanent). La rândul ei, prin co-participarea interpretativă compozitor-instrumentist-receptor, Omz se articulează ca orizont al deschiderii – *dinspre* interior (persoana) - *către* exterior (lumea) - *întru* tot (Sinele) – pe un fond de continuă *devenire* sublimativă, spirituală.

În sens cultural, Omz este permanentă deschidere în descendent către/ca spirit/-ualizare. Invers, în sens natural, Omz comportă expresia unei nesfârșite închideri în ascendent către/ca origine/-are. Privind astfel, originea reprezintă fondul (de ascendență) din care Omz survine, în vreme ce orizontul de realizare prin/ca deschidere (în descendență) la infinit este conturul propriu creării Omz. Dinspre origine Omz se închide (centrează) izvorător (pe relația persoană-lume), ca *fact* cultural. Către finalitate Omz se deschide (nemărginește) creator (pe relația persoană-Sine), ca *act* spiritual. Deosebim aici între *fact* – ca finalitate concretă, obiectuală (lucru), expirativă (în areal) – și *act* – ca proces neconținut, inefabil (ideatic), inspirativ (în ethos). Ca *fact*, Omz este comensurabilă la nesfârșit, prin diferite acțiuni tehnic-lucrative: divizare, multiplicare (replicare), disociere (delimitare) etc. Ca *act*, Omz tinde în incomensurabil, prin acțiuni supralucrative, propriu artistice: diversificare (dezlimitare) melodică, interferență (deconturare) ritmică, integrare (cuantificare) armonică.

FUNCTIE generică	Instanțe interpr. funcții particulare	OBIECT Luat – procesat – Dat ca Valoare formală/formativă	LIMITE lucrative ultim-concrete	MOD de Timp	TIPAR lucrativ Contur-fond
INTERPRET	1. Compozitor <i>Proiectant</i>	Idee inspirată – Conceptualizare formală ca Proiect de configurare sonoră	Notație in Partitură ca urmă componistică	Trecut (post-factum) <i>concept grafiat in partitură</i>	Negru - alb
	2. Instrumentist <i>Executant</i>	Citire preluată – Expresivizare muzicală ca Model de expresie artistică	Cânt in Fapt ca redare informală	Prezent (actualitate) <i>expresivizare prin cânt</i>	Sunet - tăcere
	3. Receptor <i>Rezonator</i>	Semnificare – Sublimare spirituală ca Experiențiere creativă	Înțeles in Rezonanță ca deschidere co-participativă	Viitor (anticipare) <i>orientare către orizont</i>	<i>dinspre-către-întru</i> ca Persoană/Lume/Sine <i>in devenire</i>
					Orizont – origine <i>Descendență – ascendență Cultural - natural</i>

Fig. 1 Opera muzicală – stadii/instanțe interpretative și aspecte lucrative

Niveluri interpretative de a treia instanță

Luăm ca referință perspectiva interpretului de a treia instanță, numit generic receptor (rezonator). În raport cu sonoritatea unei lucrări muzicale, el comportă diferite niveluri de percepție: *auzire* (prin simțuri); *însușire* (prin afect); *audiție* (prin intelect); *reflecție* (prin conștiință); *contemplare* (prin Sine). Perechea de contrast contur-fond, pe care o sinonimăm celei de *relief* (propriu obiectului perceput) – *stare* (proprie subiectului în percepție), se nuanțează diferit la fiecare nivel. Mai întâi auzirea sunetului se conturează pe un fond discret, ca *liniște exterioară* (în mediul înconjurător). Pe acest nivel sunetul se percepe fizic, ca *sonoritate*. Apoi, trezirea emoției se conjugă pe un fond de *liniște interioară* (în suflet, ca mediu lăuntric). Nivelul corespunde receptării sunetului *melodic* (artizanal/muzical), respectiv intonabil (cantabil). La rândul-i, audierea intelectuală are ca fond o competență de recunoaștere (erudiție), ca *acordaj teoretic* (inteligibil). Este nivelul accepțiunii sunetului ca *formă* (structură). Ulterior, reflecția presupune un fond de verbalizare interogativă (prin dialog) ținând de eticitatea conștiinței proprii, într-o orientare (cuplare) axiologică. La acest nivel radiază *ethosul* sunetului. În fine, în stadiul contemplării sunetul se creează dincolo de limita sa fizică (metafizic), pe un fond de substanță spirituală (inefabilă). De această dată sunetul este deconturat sublimativ în raport cu materialitatea sa, contemplându-se într-o stare de *creație inaspectivă* (fără chip sonor).

Niveluri interpretative	I	II	III	IV	V
Cale de receptare (persoană)	Simț (corp)	Afect (suflet)	Rățiune (minte)	Conștiință (cuget)	Sine (spirit)
Mod de receptare	auzire	însușire	audiție	reflecție	contemplare
Contur /Relief (obiect perceput)	Sunet fizic <i>sonoritate</i>	Sn muzical <i>melodie</i>	Sn formal <i>structură</i>	Sn valoric <i>ethos</i>	Sn metafizic <i>tăcere</i>
Fond/Stare (subiect receptor)	Liniște exterioară	Liniște interioară	Competență intelectuală	Verbalizare interogativă	Creație inaspectivă

Fig. 2 Niveluri interpretative de a 3-a instanță

Ipostaze ale transformării perechii sunet-tăcere

Correspondem perechii contur-fond pe aceea de *sunet-tăcere* (Sn-Tc). Trecând prin nivelurile interpretării de a treia instanță perechea Sn-Tc se transformă sublimativ din materialitatea grosieră, ca sunet propriu-zis (particulă vibrațională, string), în materialitatea subtilă, ca metasunet (cuantă spirituală, D-brană). Referit termenului Sn al perechii (analog conturului), avem următoarele cinci ipostaze: 1. Sn *fizic* (corporal), **amuzical** sau natural-*exterior* (din lume); 2. Sn *emoțional* (sufletesc), muzical-**melodic** sau natural-*interior* (din persoană); 3. Sn *rațional* (mental), muzical-**formal** (structural) sau natural-*inteligent* (din intelect/concept); 4. Sn *reflexiv* (de conștiință), muzical-**simbolic** sau *cultural* (axiologic, de ethos); 5. Sn metafizic (spiritual), **metamuzical** (nesonor) sau *creativ* (din transcendent). Pe linia transformării termenului Tc (analog fondului), ipostaziem: 1. Tc **murmurată** – ca sunet natural discret-continuu; 2. Tc **serenă** – ca liniște interioară, adecvată și inerentă vibrației emoționale; 3. Tc **investigativă** (cognitivă) – ca sunet cercetat (evaluat formal) printr-o competență de gândire; (Asociat ipostazelor 2 și 3 putem vorbi și de o Tc **factuală** – ca sunet zero-dinamic, contextuând favorabil audiciența muzicală.) 4. Tc **interogativă** (reflexivă) – ca sunet survolat axiologic prin/de conștiință; (Acest tip de tăcere neconținește dialogal și după încetarea sunetului propriu-zis, audiat efectiv.) 5. Tc **cosmogonică** – pleromă a metasunetului contemplat în-creație. (Am putea-o considera și **cuantică** sau **universală**). Toate cele cinci ipostaze ale perechii Sn-Tc le putem considera și ca straturi. Astfel, procesul interpretării de a treia instanță se constituie din straturile: 1. Sn *amuzical* – Tc *murmurată*; 2. Sn *melodic* – Tc *serenă*; 3. Sn *formal* – Tc *cognitivă*; 4. Sn *simbolic* – Tc *reflexivă*; 5. Sn *creativ* – Tc *contemplativă*.

Într-un tablou de sinteză (fig. 3) am dispus, oarecum sugestiv (pe diagonala planului), ipostazele transformării perechii generice *sunet – tăcere* în cinci straturi, supraordonate pe reperele de: *Profan* – stratul de la bază/inferior (fenomenal),

de ordin material; *Uman* – cele trei straturi din mijloc/tranzitive, de caracter lucrativ; *Sacru* – stratul de la vârf/superior (imanent), de substanță spirituală.

Sensul cultural este ascensiv, către Sacru (deschidere în transcendent), iar sensul natural este dezinent, către Profan (închidere în origine). Straturile medii – Aspect, Structură, Ethos – implică un proces de glăsuire: de la *intonajie* (Sn muzical/impresiv/invocativ), trecând prin *concept* (Sn formal/disciplinativ/corelativ), până la *înțeles* (Sn textual/narativ/evocativ). Straturile extreme ni le putem imagina ca factori atractori, balansarea către Sacru făcându-se prin Axiologic (ethos/conștiință), iar către Profan, prin Psihic (aspect, afect). Stratul din mijloc (Mental) reprezintă însăși puterea (inteligenta) omului de a se deconționa de orizontala inerțiilor native/reflexe – prin justa și limpezimea proporționării formei în expresivitate (cantabilitate) – ori dimpotrivă, de a-și inhiba resortul unei elevări posibile în plan spiritual – printr-un exces de formalizare și densificare în abstract (formalism, tehnicism).

Pe orizontală, tăcerea *diferențiază* radical între sonor și șoptit (murmurat). Pe diagonală, tăcerea *intervalizează* relativ (ori devenitor, ori decadent) între muzical (plăcut) și cultural (înțeles). Pe verticală, tăcerea axează cosmogonic (armonizator), prin stăruința unei contemplări revelatorii (a sunetului în creație). De fapt, la ultimul nivel de stratificare termenii perechii de contrast se pot inversa: tăcerea de fond devine contur, ca *tăcere creatoare*; suntetul de contur devine fond, ca *sunet universal*. Ab initio, tăcerea murmurată (din umbră, tănuitoare) este conținutul de mister al sunetului izvorând *dintru*(-natural). In aeternum, tăcerea creatoare (din lumină, revelatoare) este aura de numinos a sunetului generând *întru*(-spiritual). În orizontul sacralui, tăcerea dintrusunet *devine* contemplare creatoare; totodată, sunetul întrutăcere *este* creație în contemplare. Printr-o relație de reciprocă deschidere în sublimare, tăcerea contemplativă se *deconturează* (revelator) în sunetul ce se *transubstanțiază* (creator) ca tăcere spirituală.

Reper	Cadru	Diagonala stratificării
SACRU	METAFIZIC (spiritual/transcendent/inefabil)	[Sn creativ (sublimativ) – Tc contemplativă (cosmogonică)] PLEROMATIC (revelator, numinos)
UMAN	AXIOLOGIC (de conștiință/etic/eonic)	[Sn simbolic (cultural) – Tc reflexivă (interrogativă)] ETHOS (cardinal, orientativ)
	MENTAL (intelectual/rațional/formativ)	[Sn formal (conceptual) – Tc cognitivă (investigativă)] STRUCTURAL (compozițional, audiabil)
	PSIHIC (sufletesc/emoțional/nativ)	[Sn melodic (artizanal) – Tc serenă (adekvată)] ASPECTUAL (impresiv, însușibil)
PROFAN	FIZIC (corporal/senzorial/dativ)	[Sn amuzical (natural) – Tc murmurată (discretă)] MATERIAL (concret, auzibil)

Fig. 3 Stratificarea perechii *sunet-tăcere* (Sn – Tc) în procesul interpretării de a treia instanță

SUMMARY

George Balint

THE SILENCE IN THE SOUND, THE SOUND IN THE SILENCE

The essay entitled “The Silence in the Sound, the Sound in the Silence” proposes a series of landmarks in the change of musical interpretation through the third factor – the receiver (the listener), who participates in what the author considers to be *the musical Work in the act*. We have detailed five levels of stratification in the interpretive transformation from *Sound to Silence*, explained through analogies with the pattern of the contrasting pair contour-background, termed thus: 1. *a-musical* (natural) – *murmured* (discreet); 2. *melodic* (artisanal) – *serene* (adequate); 3. *formal* (conceptual) – *cognitive* (investigative); 4. *symbolic* (cultural) – *reflexive* (interrogative); 5. *creative* (sublimating) – *contemplative* (cosmogonic). These levels are superposed on the axis of the ascension from the *Profane* (the first, *physical* level), passing through the *Human* (the intermediate levels: *psychical, mental, axiological*) and reaching the horizon of the *Sacred* (the ultimate, superior *metaphysical* level). Thus, from a purely sonic materiality to a materiality sublimated as spiritual substance (contemplative silence), there is a whole *cultural* journey of the transformation into creativity, which is the *contour* of the musical Work. The trajectory of the musical Work in the opposite direction, towards the *Profane* (sound-noise), is its background – its *natural* orientation towards its origins.